Tečaj XVII. **NOVICE** List 9.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 2. marca 1859.

Iz lastne skušnje vsake baže nekoliko.

7. list letošnjih „Novic“ priporoča koristnost laške repice.

Tudi jez poterdim hvale vredni sad za živinorejo zatega voljo, ker le malo dela potrebuje, pa večjidel dober pridelek donaša. Kar se hranila repice tiče, je zato treba, jo v zemlji pustiti, dokler se za klajo ne potrebuje, ker v hramu grozno naglo gnjiti začne; pa tudi spomladi, če se v suh, zračen kraj spravi, se v kratkem času, ker je zeló vodena, tako vsuší, da je kot morska goba. Kar repico za človeški živež zadeva, je preveč kuhana premehka, malo kuhana, pa z jesihom in oljem narejena, je celó takošna kakor je zêlena. Živini se sama pokladana tudi kmalo priskuti, tedaj jo je treba z drugo klajo mešati.

Zakaj da unidanji zastavek repico v jeseni saditi svetuje, ne morem razumeti; jez jo že od leta 1840 sadim, tedaj 18 let, pa le spomladi ravno tisti čas kakor krompir, in se mi je vedno dobro obnašala. Tudi po mojih skušnjah ni res, da repica plitvo pod zemljo sad dela in da se ne sme na debelo osipati. Jez sem se po večletnem obdelovanji prepričal, da če je sad repice plitvo pod zemljo, se ne zredí debel, temuč ostane droban in sicer kakor drobne in srednje hrušice, nižje, v rahli zemlji 6 do 12 palcov globoko, pa tako rogljate kepe napravi, da so po možki pesti debele in še debelejše.

Pridelujem repico že več let zmiraj na enem prostoru, na svojem tesarskem dvoru. Kdor se resnice mojih besed prepričati hoče, naj pride k meni, kadar hoče.

Neki tukajšen kupec je imel predlanskem naročilo več laške repice za seme nakupiti; dal sem mu je 12 mernikov ta kup, kakor jo je drugim plačeval, namreč po 22 grošev mernik.

Spomladi 1858 smo jo 51 mernikov nakopali; koliko da je bo letos, bomo še le vidili; rastla je lepo, stebla so bile 6 do 9 čevljev dolge, le nekoliko premalo se je je pri osipanji potergalo; zatega voljo je bila pregosta. Letos bom k temu prostoru, kjer je do zdaj rastla, še toliko novega prostora privzel.

Zdaj pa še nekoliko od repe.

„Novice“ so preteklo jesen batve omenile, da bo berž ko ne repo ravno tista bolezen napadla, ki je dozdaj krompir napadala.

Kar se moje skušnje utiče, ni bila pretečeno jesen samo repa bolna, temuč tudi pesa in korenje; zakaj maloktera oblica se je dobila, da bi ne bila vsa lisasta in grintova, delj časa, ko so ti sadeži ležali, gerji in slabši so bili. To je bil po mojih mislih vzrok, da so ti sadeži prenaglo gnjili.

Mi smo te sadeže deloma namerznjene, deloma pa tudi izpod snega domú spravili. Prepričan, da mi bo posebno repa v kratkem času sognjila, sem jo ukazal na mašini, ki se ji pravi repni drobač (Rüben-Wolf), toliko zdrobiti ali na drobne kosce stergati, kolikor smo posode imeli. Blizo 60 veder smo je natlačili in jo kisati djali, ostalo smo pa, dokler je je kaj bilo, vsaki dan proti drobili, med rezanco mešali in kravam pokladali. Zdaj se pa, ko je frišna repa pošla, kisla med rezanco meša, in reči morem, da jo krave prav rade jedó. Tako ravnanje, mislim, bo za naprej koristniše, naj že repa gnjije ali pa ne, že zatega voljo, ker se za repo manj prostora potrebuje, in če je zribana, je tudi dobro spravljena.

Zdaj pa še eno, ker že ravno od gospodarstva pišem. Kupil sem namreč od gosp. Skaleta, kovaškega mojstra na Poljanah v Ljubljani, mašino za rezanco rezati. Pa kaj pomaga, posebno pri naših poslih, ki vse to, kar še niso vidili, ali s čimur še delali niso, vse le za „gospôske“ zmišljeje in otročarije imajo? Dekla je mislila, da, če krave ne bojo zmiraj polne jasli merve imele, in je dobro polovico pod noge ne bojo zlekle, morajo vse lakoti pocepati; hlapcu tudi to in uno pri mašini ni bilo po volji, posebno ker mu je prepočasi rezala. Popustil jo je, in je jel zopet na stari trugi dergniti, pa jez sem ga silil, da mora na novi rezati in sem tudi sam na nji rezal. Tako sta se sčasoma hlapec in mašina sprijaznila, in zdaj gré prav dobro spod rok, in hlapec je dobil veselje do rezanja. Škoda, da je truga premajhna in da se premalo va-njo na enkrat naložiti more; zakaj vkladanje vselej več mudí kot rezanje. Če bi se pa truga večja naredila, bi mogli tudi noži dalje seči in kolo večje biti, potem bi bilo pa za eno osebo pretežko jo goniti. Toda ima ta nova mašina pred staro spet to dobro prednost, da se dá na nji zlo drobna merva rezati, če se le enmalo slame v dnu truge dene, kar po navadni ne gré; za krave pa je preslamnata rezanca, če druzega poboljška med njo ne dobijo, prepusta, in ne dajo ne mleka ne dobrega gnoja. Res je, da ta nova mašina z dvema nožema za krave prekratko rezanco reže, pa temu se lahko pomaga. — Vzel sem en nož preč in rezanca je bila koj na pol dalja, nareže se je pa v tistem času ravno toliko, kot z dvema nožema; zakaj mašina vleče slamo in s slamo tudi mervo v eno mer naprej, če je eden ali pa več nožev v kolesu.

Opomniti moram pa tiste, ki še niso te mašine vajeni, da se mora na dnu truge vselej nekoliko slame položiti, in sicer tako, da perva pest spredaj k valjerjem in še enmalo nad nje pride, druga in tako naprej pa tako, da za eno ped na pervi leží, na to se toliko merve ali pa detelje naloží, da je truga polna in še z verhom, valjar že s časom ko pod njo pride, skup stisne, po tem takem truga naložena vse lepo pod valjarje in nože naprej vleče, vse eno, ali je merva dolga ali kratka; na mervo ravno slame treba ni, če se pa hoče več slame v rezanco porabiti, se pa tudi poverh sena slame dene.

Zdaj nam gré vse po volji. Krave ne dobivajo ne bilke več cele merve, ampak samo rezance. Tako se more tudi vsa zelenjad, trava, detelja in druga šara na zgorej rečeno vižo zrezati; tako živina vse do drobca povžije.

Do Božiča smo kravam po 5krat na dan merve ali kaj druzega dajali; zdaj pa le po 3krat pokladamo, to je, zjutraj po 2 ali 3 škafe, opoldne po 2 in zvečer zopet po 2 ali 3 škafe vsaki kravi; brez vsega pomišljeja se pa vsaki kravi toliko dati mora, kolikor na enkrat pojesti hoče.

Opomniti moram, da se ob teh 3 brištih ne sme živini na enkrat toliko dati, kolikor potrebuje, zato ker se ji, če ima kup pred sabo, priskuti in še dobre piče jesti noče; če se ji pa to, kar ima na eno objed dobiti, vsakrat po 2 ali 3krat predloži, zaporedoma rada jé in se nič ne potrati. Hlapec ali dekla se bota v kratkem prepričala, koliko da vsako živinče na enkrat klaje potrebuje, in té mere se mora zvesto deržati, če hoče, da bo živina zmiraj rada jedla in se dobra ohranila.

Na to vižo se živina vsakikrat dobro najé in ima tudi dovelj časa, to kar je povžila, prezvečiti, in dobí sopet veselje za jéd. Žeje živina ne sme nikoli terpeti; vselej se mora pred in med kladenjem napajati, in sicer vedno toliko pijače imeti, kolikor piti hoče. Živino morebiti večkrat zatega voljo napenja, ker ji pijače manka. Juri Pajk.

Jezikoslovne stvarí.

Odloček iz slovenske sintakse.

(Konec.)

Ta svojina pa obsega sledeče posebne razdelke (po kterih hočemo tudi niže razverstiti nekoliko dotičnih primerov), namreč: 1. pravo lastino, prirojeno, kakor so telesni deli, ali pridobljeno (ves imetek); 2. lastnosti in zmožnosti telesne in dušne in druge posebnosti; 3. naturne, pravne ali djanske razmere med ljudmi, po kterih drug drugemu pripada, in 4. delanje v širocem pomenu in izdelke vsakega človeka, ali pa stan, v kterem se nahaja, in posamne prigodke, ki se mu pripetijo.

Primeri k 1): Ivanova noga; — deklini lasje; — gospodarjeve oči (konja goje); — ljudske roke (manus hominum, Menschenhände); — hlapcova srajca (das Hemd des gedachten Knechtes); Micine koze; — hudičeve zaderge; — ogerska dežela (provincia Hungarorum); — gosposka suknja; — angeljski kruh (panis Angelorum); — Turčinovo ime; — kravin in nasproti kravji rep; volovsko ime; — ptičje gnjezdo;

k 2): očetovo zdravje; — slava černogorska; — Salomonova modrost; — Božja resnica; — konjičeva berzina;

k 3): Tomažev oče; — kmetov sin; — mescova mati (v pravlici); — kerčmarjev dolžnik; — Petričevi hlapci; knez serbski; žěnina priča (Zeuge der gedachten Frau); — bratov učenik; — ptičji kralj; — ovčji pastir; —

k 4): Markovo pisanje; — županova spričba; — cesarska obljuba; — turške vojske; — Božja pomoč; — ženska bolezen (Frauenkrankheit); — sinovo rojstvo; — sestrina smert; — račji hod, rakova pot; — kozje mleko; — mavrino rjovenje itd.

Znano je in tukaj ni treba dalje razlagati, kje se rabi prilog na ov ali in, kje na ji ali ski; pristavim naj samo, da se to pogostoma ravná tudi po misli govorečega; na pr. beseda človek utegne pomeniti ali posebnega edinca tega rodú ali pa tudi ves rod človeški; ravno tako orel ali posebnega ptiča te verste ali pa tudi vso versto, ker rečeno od enega veljá tudi za vse druge; zato ne bo napčno reči: človekova (namesti človeška) dolžnost proti Bogu; ali: orlovo pérje za Adlerfedern; vendar pri besedah, ki pomenijo živali, premagujejo prilogi s končnico ji in ski; kajti potreba prilogov na ov in in je tù sploh redkejša, v pravlicah pa navadnejša.

Zastran besed, ki pomenijo žive stvari, velja pravilo, da se ne smejo v rodivniku brez pristavka samostavnim imenom pridevati.

Vendar se nahajajo v vsakem slovanskem narečju pogreški tudi zoper to pravilo; že Dobrovsky navaja v češki slovnici, toda samo dva taka primera; namreč: syn Marye in syn človeka; tudi v serbskih pesmih dobivamo podobno, na priliko: Berže ide dvoru Ljubovića; — Pod tananu Smiljanića kulu; — Da pokrade konje Jugovića; Muž je branić žene i djeteta itd., in Berlić celó uči v svoji slovnici (po napčnem), da je: Berlića gramatika pravilneje od: Berličeva gramatika. V poljskih in ruskih knjigah pa se pisavci celó ne deržé rečenega pravila.

Kakor pa ima rodivnik za sabo kak dodatek, kak stavek po nanašavnem zaimenu (ki, kteri) pritaknjen, ni več dopuščeno, spremeniti ga v svojivni prilog, na priliko (2 Tim. 12, 26.): In da bi se iztergali iz zaderg hudiča, kteri jih derží vjete; — (Razod. 15, 17), sedem zlatih kup polnih jeze Boga, kteri živi od vekomaj do vekomaj; — to so besede Očeta, kteri me je poslal itd. — Toliko od imen živih stvari in od svojivnih prilogov.

Kar se pa tiče samostavnih imen, ki pomenijo vse druge ne žive reči, in iz kterih se, kakor v vsakem drugem jeziku, večidel tudi izpeljujejo prilogi, pa ne svojivniki, hočemo jih razdeliti na dve versti: na imena telesnih ali čutnih reči, in pa na zgolj umne reči (abstracta).

Za večino besed druge verste (zlasti pa za besede na ost, st, stvo, ki po večjem nimajo množnika, kakor tudi za zborne besede) velja pravilo, da se njih rodivniki ne spreminjajo v priloge, marveč da se pridevajo drugim samostavnikom, bodi s pristavkom bodi brez pristavka.

Na primer: jarem sužnosti; — beseda resnice; — knjiga oproščenja (serb.); ruka pomoči (serb.); jez sem kruh življenja; — solze radosti; — vzrok žalosti; — želje mladosti; učenik mladine; začetek modrosti; moč lepote; kolo sreče; lepota nature; — kakor otroci svetlobe hodite (Efez, 5, 8); Janez je oznanoval kerst pokore v odpuščenje grehov (Mark, 1, 4, po Vuku: krštenje pokajanja za oproštenje grijeha); čas vojske, kuge, lakote, žetve itd. V teh primerih se morda (pa ne vselej) stavek dá drugači zasukniti, ali s prilogom se rodivnik ne more nadomestiti, ker ali tacega priloga ni ali če je, dobiva rad kak drug pomen, kakor: veren, srečen, radosten, žalosten.

Še spadajo sem glagolski samostavniki (subst. verbalia), izpeljani zlasti iz glagolov, ki hočejo imeti toživnik ali četerti padež. Kakor se glagol spremeni v samostavnik, nastopa namesti četertega drugi padež (rodivnik), na kterega prehaja delanje v glagolu zapopadeno, na pr. zidanje hiše; vstvarjenje sveta; priti k poznanju resnice; učenje pisma; vladanje deržave; pisanje pripovedek; rožljanje mečev; pitje vina; hvala krompirja. Če bi se s takošnim glagolskim samostavnikom zaznamovala tudi oseba, ostaja samostavnik druge (ne žive) reči, na ktero prehaja delanje v rodivniku, kakor: Stvarnik nebes in zemlje; — vrednik Časa, vrednik Lumira, Nevena; učenik narodov (2. Tim. 1, 11, po Vuku: učitelj neznabožaca), odrešenik sveta, pa tudi: zaničevavcom pevcov. Nasproti pa se besede, ki pomenijo čas in razne njega dele, ne devajo v rodivnik, marveč nadomeščajo rodivnik s prilogom, na pr. dnevno delo, večerna molitev, nočna tmina, nedeljska pridiga, pomladanska cvetlica, sejmski vol, božični kruh itd.

Vernimo se sedaj k samostavnim imenom ne živih, pa vendar telesnih stvarí.

Tù je zopet treba razločiti, ali gré za kako stanovito reč, ki jo govoreči ima pred sabo in jo drugim rečem te verste nekako nasproti postavlja, ali pa za vse reči tiste verste brez razločka. V pervem primeru, ker ni svojivnih prilogov, bode se rabil ali rodivnik s pristavkom (na pr. visokost te gore), ali tudi brez pristavka (na pr. pri iztoku reke v morje), ali pa s predlogom od, tudi z ali s, iz itd. (na pr. ključ od kašče; vrata od hleva; trava z ledine), pri zemljopisnih in narodopisnih imenih tudi s prilogom na ski (na pr. valovi Savski ali pa valovi reke Save, tudi menda valovi Save, nikoli pa ne: valovi Savini ali Savni; savski most; zgodovina ruska, za: Geschichte Russlands, še bolje pa, ker razločneje: zgodovina cesarstva ruskega).

V drugem primeru, (v kterem Nemci najraje stikajo po dva samostavnika skup, Latinci pa rabijo rodivnik, če

ni primernega priloga) velja pravilo, da se v slovenskem rabi prilog, če je in če se more vzeti brez dvoumja. (Taki prilogi imajo večidel končnico: en, pa tudi ov, ev, ski), na pr.: solnčni žarki (Sonnenstrahlen, radii solis); lipovo cvetje; hrastovo lubje; pšenični kruh; vratna kost; mestne šege (städtische Gewohnheiten, Stadtsitten), hišni prag; cerkveni dnarji; hodnično platno; morska deržava (Seemacht po ruskem) itd. Toda ni jih menda slovanskih bukev, v kterih bi ne našli dokaj izjem od tega pravila. Tako poje Vodnik: Štej snežnikov goličave. Tù se bo pač smelo največ prepustiti pisavcovi razsodnosti.

Še nahajamo v našem jeziku nektere samostavnike, ki hočejo za rabo imeti druge samostavnike v rodivniku, brez vsega razločka, ali ti samostavniki pomenijo živeče ali mertve stvarí in ali je rodivniku pridružen kakošen dodatek ali ne. Taki samostavniki ne pomenijo ničesar, kar bi imelo obstanek samo za se, marveč samo omejujejo druge reči po njih telesni visokosti v nekakem geometrijskem pomenu, ali jim pa odločujejo kolikost in množino, kamor spadajo razne števila in mere in sploh besede, s kterimi odgovarjamo na vprašanje: koliko je česa?

Primeri so: kraj morja; po verhu planine; na uno stran vode; levi breg Soče; pasti na dno morja; konec vasi; na sredi njive. (Če pa ravno te besede v drugem stiku pomenijo kaj tudi same za se, imajo tudi priloge poleg sebe, kakor: deželski kraji; popis morskega dna itd.).

Ali pa: Število učencov; množtvo, množina ovac; sila, kerdelo, truma vojščakov; pomanjkanje kruha; četert ure; polovica sveta; klopko preje; niz biserov; venec smokev; snop detelje; otep slame; povesmo, kodelja prediva; trobela platna; kepa snega; gruda zemlje; hlebček voska; — hleb, kos, zalogaj, merva, troha, krajic, sredica kruha; — konec vode; zerno žita; list papirja; deset glav, repov kónj; jato golobov; čeda ovac; gora, kup merličev; stog sena; tečaj lanú; nasad pšenice; versta vitezov; strel smodnika; meh, vreča (in enake posode) moke; butara derv; peljaj, voz sena; ladja žita; peč kruha; mošnja dnarjev; sod, kupa vina in vse enake posode; peščica ljudí; perišče (pregeršče) žita; plug volov; cent masla; mernik pšenice; dan hoda; stotina dukatah (serb.); deset cekinov plače; mesec danah (serb.), itd.

Že gori sem rekel, da ni mogoče objeti v mislih vseh primerov, ki se tičejo tega vprašanja, torej si tudi ne domišljam, da sem ga dognal; hotel sem le pro parte virili pripomoči k njega pojasnjenju. Dobro bi bilo, da bi kdo bivajočih med čisto slovenskim narodom hotel paziti in očitno naznaniti, ali in v kterih primerih se slišijo prilogi na ov ali ev in in od imen neživečih stvari (kakor se nahajata v najstariših českih prestavah sv. pisma priloga: ognjev, mečev), in pa kdaj se prav rabi tudi vsem drugim Slovanom znani rodivnik s predlogom od.

Cigale.

Iz potne bisage.

Prijazni dopisi do strica Bercka Dragana v Verbovcu.

IX. Pismo.

Dragi stric!

Ko smo Križno goro zapustili, smo se podali spet nazaj v Cerknico, in smo tam pod streho blagoserčnega dekana gosp. Anžlovarja našli gostoljubno sprejetje.

Naj Vam kaj malega povem od Cerknice.

Terg cerkniški ima obraz kakor vsi kranjski tergi, močne zidane hiše, sred terga slovensko drevo lipo, svojega kramarja, kerčem več kakor potrebno itd. Cerkev Devici Marii posvečena je zadosti prostorna, in kakor sem že omenil, da na Notranjskem ne smete iskati veličastnih cerkev, tako tudi cerkniška pri vsi lepi snažnosti nima nobenih takih stvarí, ktere bi prijatelja umetnosti unemale. Vendar tega niso Cerkničanje krivi, temoč njihova osoda.

Terg je več kakor enkrat bil napaden po sovražniku kerščanstva, za kterega krepko življenje si dan današnji diplomati toliko glave belijo. Leta 1522 je bil v tem tergu, kakor Valvazor piše, „Ach und Weh“. Leta 1559 je spet 16,000 Turkov v Cerknico prihrulo, in ves terg razdjalo. Na Svečnico 1560 so Turki spet v Cerknici pometali, in 1578 se je vselil v ta ubogi terg pomor (kuga); — za milega Boga! kako bi mogoče bilo si iz takošnih stisk in nadlog pomagati. Sedaj jim je železnica nova kuga, ktera jim morí zaslužek, in tako jih le še zna jezero rešiti. Da bi se našla v Cerknici špekulativna glava, ktera bi vabila rudeče-lasaste Angleže s svojim „spleenom“ v ta romantični kraj, potem bi še utegnil kakošen šterling se v to okolico natepsti. Domači touristi so večidel ubožci, kteri si sira in čebulice v torbici seboj nesejo, da ju pri poličku kislega Dolenca pozobljejo. Svoje dni so Čiči in Krašovci barantali po Cerknici s soljo, sadaj Čiči in Krašovci sami neosoljeno juho serkajo.

Pred dvesto leti je slovela cerkniška roženkranska bratovšina s svojimi 32 večjimi in 15 malimi banderi. Ob času Valvazorja je štela bratovščina ta 86,000 udov. Bil je tudi tukaj nekdaj sloviten farmešter Gregor Červič, kteri je po Friulskem, Horvatskem in Koroškem slovel kot „Wunderdoctor“ ali zdravnik, kteri je vse ozdravil, kar mu je pod roko prišlo.

To je, dragi stric, vse, kar o zgodovini Cerknice vem. Naš gosp. Likar bi utegnil priložnost imeti več kaj povedati. Na Štirskem in Koroškem imamo po povelji svitlih škofov pri vsaki cerkvi že spisane farne kronike; kaj takošnega bi se tudi svobodno na Kranjskem začelo.

Kranjci poleg tega imajo že dosti nabranega gradiva v svojih letopiscih, kakor: v Valvazorji, Baucerji, Dolničarji itd.; trebalo bi se le, tam poiskavati in v posebne bukve prepisovati. Vse to bi bolje koristilo za domačo zgogovino, kakor pa iskanje hiše v Ljubljani, pri kteri je Jason svojo barko privezal. Historično družtvo bi moglo v svoje „Mittheilungen“ zbirati gradiva za domačo zgodovino, ne pa iskati od svojih sodelavcov že kritično izdelane zgodovine. Kritični zgodovinopisci še le ustajajo po nabranem gradivu, družtvo in njihov organ je samo „Zeughaus“, v kterega se nosi orožje razne verste. Al pustimo to. Saj je lože pervo v roke vzeti in kritikovati kar so storili drugi, kakor pa z velikim trudom samemu starine nabirati.

Ko smo svoje potolčene kotrige (ude) s sladkim spanjem okrepili, smo šli v družbi ljubeznjivega gospoda dekana in gosp. kaplana Likarja obiskat škocjanske jame.

V bližnji vesi smo vzeli za vodnika kmeta Srebernika. Kmet Srebernik je bistra glava, bere „Novice“, in je veliko veselje imel, ko je zvedil, da ima pred seboj urednika „Novic“. Tudi mene je gledal po dolgem in širokem, in ni mogel zapopasti, kako da jaz v ta kraj pridem.

Jaz sem občudoval ostro logiko tega prostega slovenskega kmeta. Sedaj še le sem razumel besede Göthejeve v „Faustu“:

„Was du ererbt von deinen Vätern hast,
Erwirb es, um es zu besitzen.“

Mi, kteri se med izobražene štejemo, smo v svojem mišlenji večidel pokvarjeni. Imel sem večkrat priložnost govoriti z izobraženimi prebivavci severne Germanije, ali ne sramujem se očitno spoznati, da jih večkrat nisem razumel, kaj so hotli povedati. Ni Vam nič druga čuti, kakor zmiraj le: Quantitatives in Qualitatives, Subjectivitaet in Objectivitaet — vsa žlabudrija je bila

„Wie eine der langbeinigen Cicaden,
Die immer fliegt und fliegend springt. —

Kako vse drugači trezno, razumno govori naš slovenski

kmet, kterega še nemškutarija ni oblizala. Al prosto mišljenje današnji dan več ne dopada; vse mora okerpano biti z znanstvenimi izrazi, čeravno pod to robo mnogokrat ni ene čedne misli najti. O ti ljubi stari Lukreci! kako si ti svet dobro poznal, ko si pisal zlate besede:

Omnia enim stolidi magis admirantur amantque,
Inversis quae sub verbis latitantia cernunt.

Pot k škocijanski jami pelja skoz zanimiv hojev log in med zelenimi ložnimi travniki. Dragi stric, da bi imel pero Adalbert Štifterovo, bi Vam popisal vsak zeleni germič, pod kterim tičí mali steržek, — vsako pisano cvetlico, na kteri se ziblje pridna bčelica, — vsako drevesce, okoli kterega se ovija zmirom zeleni beršljin, — popisal bi Vam, kako vodica kaplja po jarkcih, — kako šumočejo terstike kraj tihega ribnika, — al tega, kar Štifter zna, ne znam jaz. Do sadaj je sicer slovensk pisatelj mogel biti arhajolog, numismatik, geolog, historik, pesnik vsake pesniške baže — lyrik, epik, dramatik, — hvala Bogu! sadaj se že več oračev najde na zapušeni njivi slovenskega slovstva. Al kakor smo poprej imeli kritične slovnice — najslednji sad slovstva pri vsakem narodu — tako bomo sadaj dobili poprej kritiko kakor učene dela. Zmiraj hočemo — — — — —

Najpoprej smo obiskali živi most. Veže brega globoke jaruge, čez kterega lahko peljaš s senom naloženi voz. Kako je bil stvarjen, naj razlagajo geologi; jaz sem v njem vidil le lep most, kteri je postavljen čez časnost in večnost.

Potem smo prišli do poderte cerkvice sv. Kocijana. Pravijo ljudi, da je tam kadaj živel pobožen samonjak iz bližnjega cistercijskega kloštra. Srečna doba človečanstva, sem si mislil, kadar je še tukaj vladal mir in pokoj. Sadaj zemlja ječi pod težo železnega voza in sopar okužuje čisti ložni zrak. Ljudje niso še bili tako željni po novostih, imeli so v svojem noternjem bogati svet dobrih sklepov, in so več govorili z Najvišjim, kakor pa s hinavskimi ljudmi. Niso priobčevali po svili *) svojih misel, al pošiljali so svojim bratom po ljubezni dobre dela.

V škocijansko jamo ni treba navdol iti, kakor v merzlo jamo, temuč se gré naravnost, ker skoz njo teče potok. Dozdeva se mi, da ima skoz to jamo cerkniško jezero enega svojih pritokov in da je ustje pri véliki Karlovci. Nismo mogli jako daleč po votlini, ker zadelana je bila z bervni, hojami, smudjem itd., ktero voda prinese.

Po ogledu jame smo se spet podali v Cerknico nazaj, kjer nas je čakal „largum et lautum prandium“. Hišni gospodar, kteri so si na svetu že tudi marsiktero skusili (bili so leta 1848 blizo najine domačije, dragi stric, vojašk duhovnik v Radgoni) in so eden tistih, od kterih reče narodna prislovica: „Svetli, ko mož“.

Težko smo se ločili od te prijetne družbe — z žalostno negotovostjo, jeli bodemo še kadaj se v življenji vidili ali ne. — Za danes srečno, dragi stric, pozdravite mi Verbovčane. Vaš Vicko.

*) Na Štirskem svila = Draht od sviti, winden, kakor Draht von drehen.

Misli o Vodnikovem spominku.

Ker so nam „Novice“ že misli mnogih o spominku Vodnikovem razodele, naj bo tudi meni pripuščeno povedati, kaj o ti zadevi mislim. Mnogim Slovencom ni po volji, da se očetu našega slovstva slika postavi. Veliko bolje bi bilo, terdijo nekteri, da se, namesti mu sliko napraviti, nabrani denarji za kak drug namen porabijo. Na primer pravijo, naj bi se darila razpisale za izvirne slovenske dela, ali pa naj se s temi denarji revni, v domačem jeziku izverstni učenci podpirajo. V resnici pervi in drugi namen sta pametna, hvale vredna in koristna. Pa prašam vas, dragi Slovenci: v kakošen namen so naši rojaki denar dali? Gotovo le zato, da se slavnemu možu kip postavi. To so bile dr. Toman-ove misli; le zato je vse rodoljube povabil in prosil, kaj darovati. Nočem s tem reči, da bi ne bilo prav, nabrane denarje za plačilo slovenskih pisateljev ali pa za štipendi revnih učencov porabiti. Pervo in drugo bi bilo za Slovence potrebno in služilo bi jim v veliko korist, pa Vodnik bi se s tem malo poslavil. Mi pa, njegovi hvaležni sinovi, smo dolžni storiti, da njega ime in njegova slava večna ostane. Mi smo dolžni našim naslednikom pokazati, da smo svoje slavne može častili, da smo njih zasluge cenili. Ptuji narodi naj spoznajo, da tudi Slovenci spoštujejo svoje možake.

Marsikdo, ki sedaj večidel ptuji jezik raje govori kakor svojega, ki ptuje bolj ceni kakor svoje, ki zasluge svojih rojakov malo ali pa nič ne pozna, se bo zdramil pri kipu slavnega pesnika. Z ojstrimi besedami bo Vodnikova podoba marsikomu serce mehčala in mu ljubezen do domovine navdihnila. Marsikteri mladeneč se bo navdušil vidši sliko svojega slavnega rojaka. Ni tedaj nespametno in nekoristno Vodniku spominek, „ki ga bo dež spiral in vihar rušil“, postaviti, ker služil bo Vodniku v slavo, nam v korist, našim naslednikom v izgled, Slovanom v ponos. — Če bi pa kdo zato spominkov postavljati ne hotel, ker jih nevihta poškoduje, bi nikdar noben slavni mož spominka ne imel. Če smo ga postaviti mogli, ga bomo tudi popravljali. Res je, da bi Vodnik, če bi živel, raji imel, da se ti denarji za kako drugo potrebno stvar porabijo, kakor da se mu za-nje spominek postavi. To bo vsak domorodec storil in želel, naj se raje domovini pomaga, kakor da on slaví; to že ljubezen do domovine in skromnost tirja. Pa mi ne gledajmo na to, tem več bodimo hvaležni očetu slovenskega slovstva. Njegove zasluge za nas so velike; napravimo mu tudi vreden spominek. Če je še premalo denarja, čakajmo, da se po obrestih tako pomnoži, da bomo to storiti mogli. Morda bo še kak rodoljub kaj položil na altar Slovenije.

Kje, kako in kadaj naj se ta spominek postavi, naj drugi sodijo, posebno gospod dr. Toman, ki je to stvar sprožil. — To so moje misli o Vodnikovem spominku. Ravno takih misel je več naših rojakov na Reki.

Janez Bilc.

Kratkočasno berilo.

Balin.

Narodna pripovedka. Zapisal Raićev B.

Nekda je živel ubog kmet blizo velike vode in si hotel mlin napraviti, pa siromaštvo ga je preveč žulilo. Nekega dne gré k vodi in žalosten hodi sem im tam, kar pride nek lovec k njemu ter ga popraša: Zakaj si tako žalosten? On mu odgovori: Mlin bi rad imel, pa si ga ne morem napraviti. Lovec, bil je namreč vražec, mu pa veli: Kaj mi daš in jaz ti ga v eni noči naredim. Siromak kmet odgovori: Ne vem kaj. Lovec pa mu reče: Tisto, kar tebi domú gredé najprvlje nasproti pride. Doma je namreč imel ščene in sinka, ki mu je Balin ime bilo, ter si je mislil, da mu gotovo psiček nasproti pribeži, in zato mu je obečal.

Domu se bližaje mu že priteče sinček proti, oča pa otožen reče: Ti nesrečno devče, je li te je sam hudič pred me prinesel? in hipoma je hudičevo znamenje na desnico dobil. Oča dolgo razmišljuje in ne vedé, kaj bi z njim, ga vendar v učilnico odpravi.

Dečko je bil prebrisane glave, se je lahko in rad učil; dovršiv črne škole je duhovnik postal, pa svete hostije ne mogel prijeti za zlodejevega znamenja voljo. Po takem otožen se je napotil pred pekel, da bi se take nesreče nekak znebil. Poidoč pride v velik log, tema ga je zasačila, da ne vedil kodkamo, kar zagleda lučico in gre za njoj, dokler ni dospel do hrama, kder se je lučica leščala. Potrkav na prikletne dveri je prosil, da bi mu odprli. Edina hči je doma bila ter mu odklenila; njeni oča je odšel krast

in razbijat. Balin je prosil stanú, hči pa mu je rekla: Beži odtod, božja duša, inači te moj oča ubije, ker strašen razbojnik je. Potnik pa je le drnezgal, da bi smel ondi prenočiti velé: Vsej mi ničesa ne učini. Poslednjič se ji je itak milil in sprejela ga je ter pod ničke skrila. Oča proti jutru všedši je mahoma začel prašati, kdo stransk pa je pri nama v hiši? Hči mu je rekla: Nikdo. Starec ga je vendar ovohal rekši: Če mi kčasu ne poveš, te kmestu zakolem. Tako prisiljena mu je deklica povedala. Razbojnik ga ugledav je pital, kaj bi tù rad? On pa mu je odgovoril: Nicoj tù ostanem, zjutra pa pojdem pred pekel. To tolovaj uslišav se je presenetil ter mu počasu velel: Če ta greš, poprašaj šče v peklu, kako terpljenje hudičevje meni pripravljajo, ker sem prekoreden hudobnik. Balin mu je obečal. Potle ga razbojnik vede v neko klečanjo; ondi so bile ničke samih nožev, ter mu po resnici pove: Toliko ljudi sem že ubil, kolikor je to nožev. Potnik ni besede ne čmrgnil.

Drugi den zahvaliv se Balin za stan je odpotoval in po dolgem ter težavnem hodu dospel pred pekel, ondi pokljukal, in plantav vražič je prišel gledat, kdo bi bil; uzrev pa hudičevo znamenje na potnikovi pravači mu mahomo reče iti pred poglavarja. Balin drzno stopiv pred njega mu veli: Ako mi kčasu te grdobe z roke ne snemeš, te hipoma s smoloj oblijem ter užgem. Vrag mu je trepeče taki znamenje snel, Balin pa je vesel odšel. Povračaje se domu je drugoč k tistemu razbojniku primahal, kder je v predpekel gredé prenočil. Razbojnikova hči se je že bila omožila. Tolovaj je dotle, dokler se Balin ne povrnil, premišljeval pretekle hudobnosti, se zelo kesal ter se sedaj Balinu natenko spovedal in potle popital, kaj bi moral storiti, da bo vzveličan. Duhovnik mu veli: Spozakleni svoj hramič ter ključ v vodo vrzi, da nikoli več ne bodeš do njega mogel in vzemši suho jablanovo palico idi na visoko goro, ondi jo v pečino vtekni zdolbši jamo z rokama in dotle nosi vodo v oberočkama, dokler palica ne ozeleni, ne počne rasti, cvesti in treh jabelk ne obrodi. Šče le jaz pridem in te obredim. Razbojnik je vse to lepo spolnil, Balin pa odšedši je napredoval v duhovskih dostojnostih ter vladika (škof) postal, pokornika pa iz misli pustil.

Po nekih letih se primeri, da se je neka gospa mimo teiste gore peljala in zdaleč tiste jabelka zagledala ter inoša po nje poslala. Hlapec ta dospevši je slokega, bledega in onemoglega serca poleg jabelk sedečega prosil, da bi mu konči eno dal; ta pa je odgovoril: To ne moje, ampak Balinovo. K gospe se povrnov je povedal, kako je z jabelki in čega so. Ona se naravnoč k Balinu pelja, ker poznala ga je in vedela, kde vladikuje. Ta mu pove, kar v gori na-nj čaka. Vladika Balin je hipoma spomniv se pokornika šel k njemu in dosti ljudi z njim. Balin dospev v goro in ugledav palico zeleno z vejicami in na njih tri rdeče ter lepo dišeče jabelka, poleg pa serega starca, ki je bil bolje tenji in zemlji kor človeku podoben, je ostrmel in se ne mogel načuditi toj božanskoj prikazni, utrinale so mu se solze kor jagode čistejše kor zlat. Starec več ne mogel pregovoriti, temoč milo in ljubeznivo je samo na sad in Balina se oziral. Balin pa iznemši hostijo ga je obredil in se Bogu za toliko milost zahvalil. Potem pa se je starček spokornik razsipal na prah in lep bel golob iz njega vzletel naravnost v nebo.

Kratkočasnice.

* V vasi * je bila učiteljska služba izpraznjena. Bila je mastna kost. Donašala je leto in dan učitelju poldrugo stotino forintov, pred pustom obilno kolín in še marsikaj druzega pod roko. Zato se je oglasilo in potegovalo za-njo mnogo še le izučenih pa tudi že starih učiteljev. Memo druzih, ki so pismeno prosili za službo, dojde k zavetniku ali patronu tega učelišča nek bistroumen mladeneč, ki se je vedno dobro učil in dokaj koristnega naučil ter prosi gospoda, naj jo njemu podeli. On mu pa odgovorí: Napravite prošnjo kakor so jih napravili drugi, ter priložite spričevavne liste od vsega, kar znate; potem bodemo natanko pretehtali in presodili, in najvrednejšemu se bo podelila služba. Na to potegne učitelj izpod suknje spisano prošnjo, obloženo z obilnimi spričevavnimi listi mnogoterih vednost: od umnega kmetovanja, od vertnarije, od bčelarstva, od reje sviloprejk, od pletenja kit za slamnike, od šivanja, kratko: vse karkoli je dandanes potreba vediti učitelju na kmetih, da more omikavati nadepolne kmetiške detca za prihodne čase, ter spodobno priklonivši se podá vse skup zavetniku rekši: naj blagovolijo pregledati liste moje ter prečitati prošnjo mojo; sostavil sem jo v pesniškem duhu, da pokažem, da znam tudi zlagati. *) No! — velí zavetnik — ako ste sami pisali prošnjo, pisati znate jako lepo, in preberaje jo še dostavi: prav dobro je zložena in besede se po vseh pesniških čertah in kolenčkih pregibajo ter končne tudi še soglasno vežejo. V tem, ko zavetnik prošnji priložene spričevavne liste pregleduje, se vkradejo učitelju oči v drugo sobo in tam zagleda klavir. Kaj vesel prosi ponižno gospoda, naj mu dovolí na-nj zaigrati; zakaj — veli — napravil sem na to prošnjo po pravilih sostavljanja pevskih sekirc tudi primeren napev ali vižo, da kažem, da tudi znam kovati lepe napeve in dobro brenkati, še lepše pa popevati. In zdajci vsedši se k glasoviru prebira strune kmali polagano kmali urnejše popevaje vmes v vseh niansah kakor slavček v tihem logu zdaj žaljno zdaj veselo tako nebeško lepo, da popolnoma prevzame gospóda s svojo igro in petjem. Še govori učitelj: Nikarte mi zameriti, gospod; Vas še za nekaj poprosim. Izurjen sem v vseh zdaj navadnih plesih in po merilu poprejšne popevke sem si zmislil še poseben ples. Dovolite mi tedaj, da se še zavertim, da se prepričate, da sem tudi kos, vaditi detca plesati, če bo treba. In tù jo pobere ter suče pete, da se Fani Elslerjeva kar skriti mora pred njim. — Vse Vas jako priporoča, mu smehljaje gospod govorí. Tù imate roko, da službe noben drug dobil ne bo, kot Vi. Pojte le, ter umislite si še učitelju potrebno lično sobno napravo, ako je še nimate, da, kadar vas obišče kak učenček ali kmetica, vgleda snažnost pri Vas in se tiste sčasoma privadi. — In ko za prositi odločeni čas preteče, mu pride pooblastivni list, ki ga poterjuje za novega učitelja. Vesel nastopi o vseh Svetih toliko zaželjeno službo ter začne glodati — mastno kost, in jo še zdaj gloda, ako ni že — umerl. Borovčan.

* Bila sta dva soseda, eden na ravnem pri cesti, drugi nad cesto na griču. Prav dobra soseda sta si bila in oba sta si pošteno kruh služila. Enega dne jima šine pri vincu dobrovoljnost v glavo, pa ta se kmali preverže v hudovoljnost in prepir — malo da ne v pretep. Eden nju ostane v gostivnici, drugi gré domú.

Ta, ki je šel domú, — podgričnik — gré k nadgričnikovi ženi in od vina vertoglav misli: češ, se moram pa nad sosedovo ženo znositi. Loti se je tedaj, spervega z zmirjanjem, poslednjič pa s pestmí. Vidši, da mu je resnica, se postavi žena v bran, zavertí soseda in podgričnik se zvalí po griču na cesto.

„O joj meni!“ kričí podgričnik na cesti pod gričem. „O ti peklenska baba!“ — Ta hip priteče sosed nadgričnik domú se vernivši in ko vidi svojega soseda z obrazom v cestnem blatu ležečega, ga začne pomilovati, objemati, poljubovati in si prizadeva ga vzdigniti, rekoč: „Oj Šime, ali si kert, da tako v zemljo riješ?“

Te besede zdramijo podgričnika in ves nevoljen reče svojemu sosedu: „Pusti me! Baba me je vergla; ne spodobi se mi več, kakor da rijem v zemljo kot — kert!“

* V nekem mestu na Ogerskem so imeli trije bogatinci en sam časnik. Ko se niso mogli pogoditi, kdo

---

*) Zlagati, rinnen, pri belih Kranjcih.

ga bo pervi bral, so sklenili — kaj nek? — Mar, da bo imel vsaki svoj časnik? — Kaj še! Sklenili so, ga ne več imeti.

Slovanski popotnik.

* Vrednik „Nevena“, gosp. Vinko Pacel, naznanja, da je „Neven prestao od nove godine, da nakani se izdavati djelo „Jadranske Vile“ v 6 svezaka, vsaki od 8 onakovih tabaka (pol), kao što bijaše „Neven“, in da bojo „Jadranske Vile sbirka i izbor zabavnih, poučnih i znanstvenih članaka. Ciena je putem predplate 5 fl. 25 n.“

* Že kakih deset let je družtvo na Ogerskem pod imenom „Družtvo sv. Štefana pod varstvom prečiste Device Marije in sv. Štefana, pervega apostoljskega kralja ogerskega“, ki je ustanovilo se za izdajanje pobožnih in koristnih bukev in ki šteje že čez 10,000 družtvenikov; družtveniki so raznih razredov po raznih letnih plačilih. To družtvo je za magjarsko literaturo silno važno; da skerbi močno tudi za izdajo koristnih knjig, spričuje nam to, da je na svetlo prišla prestava magjarska zgodovine vesoljne, ki jo je spisal imenitni Cesare Cantù, in da misli med ljudí dati tudi obširen konversacijni slovar sploh navadnega zapopadka, toda v katoliškem duhu pisan. Od jezika, v kterem se bodo bukve na svetlobo dajale, družtvene postave nič ne govoré, in izpervega je tudi kaka česko-slovanska ali rusinska knjižica prišla na dan, pa čedalje redkeje, in v zadnjih naznanilih so skorej samo magjarske dela, kakor se sliši za to, ker se bukve v druzih jezikih težko (?) pospečujejo. Za magjarsko literaturo utegne biti to družtvo imenitnejše mimo ogerske učene akademije letos preuravnane.

Zvončki. *)

V zvoníčku zelenem
Mi zvonćki visijo,
V zvoníčku nobenem
Se tak ne glasijo.

Zvoniček zelen je
In zvonćki so beli,
Razlega zvonenje
V naravi se celi.

Kdor tebe je stavil,
Zvoniček zeleni,
Zidarje preslavil
Je vse kot nobeni.

Kdor zvončke vas vbral je
Tak mično soglasno,
Uk glasen vsem dal je,
Da vse je le časno.

Tedaj le cvetite,
Zvonite prav milo;
Prav glasno zvonite,
Pojite prav milo:

„O sušca viharji,
Vsi bomo vmolknili,
Pa v slavni se zarji
Vsi spet oglasili!“

Malavašič.

Dopisi.

Iz D. na Štajarskem. — J. Š. Povem Vam žalostno novico, da je pohorski pesnik Juri Vodovnik umerl. Da prosto ljudstvo pesnike svoje ljubi in jih vé ceniti, pričuje to, da so tudi pri nas tukajšni prijatli njegovi bili najeli péto sveto mašo za rajnega Jurja Vodovnika. Zabavlice njegove: „Pohorc“, „nove šege“ in še nekaj več takih tukaj okoli radi pojejo pri raznih veselicah. Tudi več svetih nam je zapustil, ki jih je za razne priložnosti zložil, in si je v njih pri našem prostem ljudstvu sam lep spominek postavil. Ker je bil tudi priden podperavec „Novic“, naj razglasijo to naznanjenje smerti iskrenega rodoljuba.

Iz Gorice 18. sveč. V — i. Globoko v serce nam je segla žalostna novica, da smo zgubili bogatega mecena našega slovstva, milostljivega škofa Antona Alojzija. Poklical Jih je Bog vživat plačilo neštevilnih dobrih del; živ spomin pa bo vedno med nami ostal; saj so si postavili blagi rajnki spominke, kterih čas razdjati ne more. Zbali smo se bili, da bo izdelanje Vodnikovega slovnika zopet zaostalo; pa zlo nas je oveselilo zvediti, da so za slovenščino vneti rajnki potrebne pripomočke odkazali, da se ta tako silo potrebna knjiga doverši. — Nadjali smo se, da Svečnica bo prinesla Vodnikov „Album“; pa le kaže nam še precej dolgo čakati. Lepa knjiga naj bo nam za to obilno plačilo! Kaj bo pa s spominkom? G. K-s iz Tersta je v 6. listu „Novic“ prav dobro o ti reči govoril. — Kdaj bomo zagledali: „Mlinarjevega Janeza“? Težko ga že pričakujemo, ko so nam „Novice“ radovednost sprožile. Podvizujte se z naročili, Slovenci! — Kaj nek delajo naši gg. Slovenci v Gradcu? ali iz slovenskih igrokazov ne bo nič? Je li nemogoče, da bi se 300 naročnikov nabralo?

Iz Gorenskega 18. febr. — Morebiti bo kteremu Ljubljančanu merzelo nad pričujočimi versticami, ker grajajo neko napako ljubljansko; al če se nasprotno prevdari graje vredno djanje, bo mi pa morebiti marsikdo vendar le prav dal, da sem spregovoril o reči, ktera zasluži enkrat in za vselej odpravljena biti. — Še ko sem kot majhen fantalin v Ljubljani v šolo hodil, se mi je velikokrat — naravnost rečem — ostudno zdelo viditi, kako so pri vsakem pogrebu poleg lepo oblečenih gospodov, ki so z vošenimi bakljami (Windlichtern) poleg truge svetili, koračili kaki razcapani pobje (imenovali smo jih „gasenlumpe“), ter od bakelj kapljajoči vosek v papirnate škarniceljne lovili. — Res je sicer, da varčnost je lepa lastnost, al čutiti je, da ona tako razcapanim fantalinom ni ravno prirojena. Berž ko ne lovijo vosek le zato, da dobijo kakošen krajcar, kteri splava potem po gerlu, se zaigra ali pa skadi v zrak; — sploh dvomim, da je k dobremu obernjen. Pa ko bi tudi vsega tega ne bilo, se mi vendar o oziru na javno spodobnost zdi, da taki raztergan poba s svojim papirnatim škarniceljnom poleg snažno oblečenega gospoda več podere, kakor cela voščena baklja velja. — Ne vem, ali bi bil spregovoril o tem kako besedo, ko bi pri pogrebu našega prerano umerlega milostljivega gosp. knezosvladika ne bil vidil z lastnimi očmi neke nespodobnosti, o kteri pa tukaj ne bom javno govoril. Le toliko rečem, da me je taista globoko v serce vrezala in me prepričala od velike sirovosti nekterih ljubljanskih fantalinov. Naj bi oblasti, kterim je čuti nad javno spodobnostjo, skerbele, da bi bili taki smerkolini enkrat in za vselej od pogrebov odstranjeni!

Rodoljub Podratitovski.

Iz Ljubljane. 21. dan p. m. je bil véliki zbor kranjske hranilnice (Sparkasse), kterega so tudi Njih eksc. deželni gospod poglavar s svojo nazočostjo počastili. V zboru je bila po navadi rajtenga preteklega leta 1858 razglašena. Ta rajtenga kaže, da je hranilnica lani gospodarila z 2 milijonoma in 739,508 gold. st. dn., in da je štela 11,161 deležnikov. Lani je 7402 ljudí ji 737,517 gld. izročilo, kteri so s činži po 4 od 100 narastli na 824,660 gld., — po tem takem več kot predlanskem. Tudi lastno premoženje (založni dnar) krajnske hranilnice se je lani zlo pomnožilo in sicer tako, da je konec leta zneslo 207,812 gold. Med drugimi rečmi je bilo v tem zboru na predlog nekega družbenika sklenjeno, da bode hranilnica zanaprej vsled svojih postav tudi na kmetije po deželi posojila dajala; zatega voljo bo vprihodnje v kancelii en gospod posebno za to postavljen, ki bo take prošnje za posojila na kmetije zasliševal. — Ta želja, naj bi hranilnice bile pomočnic kmetijam, ki v zadregi dnarja potrebujejo, se razlega dan današnji po vseh deželah našega cesarstva, in več hranilnic se je napravilo ravno iz tega najimenitnejega namena. Naša hranilnica se ni hotla dosihmal nič kaj pečati s posojili na kmetije, ker so jo skušnje učile, da ni z lepo ne činžev ne posojenega kapitala nazaj dobiti itd. Al kakor pri nas, je gotovo tudi drugod; nikar se tedaj, če se drugod ne ostrašijo teh težav, jih tudi mi ne ostrašimo, ako gré za blagor dežele! Hranilnice, ki hranujejo zdaj kmečkim ljudém dnarje in jih tako odtegujejo drugim, kterim bi se bili sicer posodili, ako bi hranilnic ne bilo, so že tudi za tega voljo dolžne, kmetijam na pomoč biti, se vé da tako, da je posojilo dobro zagotovljeno. Takemu, ki s svojim pre-

*) Galanthus nivalis, Schneeglöckchen.

moženjem porok biti, da bo hranilnici njeni dnar povernil, ga ne more in po postavi tudi ne sme posoditi.

Iz Ljubljane. V nedeljo ob enajstih dopoldne je imela v mestni hiši družba za podporo manjših obertnikov in rokodelcov svoj navadni véliki zbor. Njih eksc. deželni gospod poglavar z mnogimi častnimi družtveniki so počastili s svojo nazočostjo ta zbor, v kterem se je snidila obila množica ljubljanskih obertnikov in rokodelcov kot družbenikov. Gosp. Janez Horak, za blagor te družbe ves uneti predsednik, je začel zbor z mičnim ogovorom, v kterem je z živo besedo dokazal, kako lepo napreduje ta družbica, ki se je pohlevno pred 3 leti začela, pa kmalo se krepko ukorenila. Že je čez 52,000 gld. posodila obertnikom in rokodelcom, ki so pri nji pomoči iskali, in se tako res veliko dobrotnico skazala. „Ponosno moremo reči“ — je gospod predsednik rekel — „da pri vsem tem ni ne najmanje zgube terpela: tako pošteno ji je vsak povernil, kar je od nje na posodo vzel.“ In res je družba ta tako praktično osnovana, da po njenem izgledu se je že več enakih družb napravilo v drugih deželah. — Bivši družbeni tajnik gosp. Jožef Vogel je razložil potem družbine zadeve v preteklem letu, iz kterega smo zvedili, da se je število družbenikov od 25 pomnožilo že na 217, ki družbo z dnarji podperajo, da more pomočnica biti obertnikom in rokodelcom, ki želijo od nje kakošnega posojila. Lani je družba 212 družbenikom posodila 30,290 gold., tedaj za 5,650 gold. več memo predlanskega. Lastno premoženje družbeno je zneslo konec lanskega leta 705 gold. 40 kr., — lep znesek, pridobljen le po varčnem gospodarstvu! Stroški za oskerbovanje družbenih opravkov so v vsem skupaj znesli lani le 213 gold. in 53 kr. 12 odbornikov, s predsednikom, tajnikom, kasirjem in pravdnikom brez plačila opravlja vse opravila; so tedaj res skerbni materi enaki, ktera otroka svojega objema s čisto ljubeznijo brez vse sebičnosti. Hvala jim! Le tako je bilo mogoče, da je „iz malega zrastlo veliko!“ — Po končanem letnem izvestji je gosp. predsednik Horak spet besedo poprijel in prosil družbenike, če ima kdo še kaj na sercu, naj se oglasi. Na to je gosp. Strzelba se v imenu odbora očitno zahvalil gosp. Jož. Vogel-nu, bivšemu tajniku, za marljivo njegovo prizadevanje skozi 3 leta. In po vsem tem so pohvalili Njih exsc. deželni gosp. poglavar celo družbo, ki je toliko koristna v svojem djanji, in h koncu željo razodeli, naj, kakor dosihmal, tudi prihodnje napreduje v lepem svojem početji.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Čedalje manj je upanje, da se bode mir ohranil. Dozdaj ste se posebno le sardinska in francozka vlada za vojsko pripravljale, sedaj se je jéla pripravljati tudi naša vlada. Po dunajskem vradnem časniku so namreč presvitli cesar ukazali, naj se odpuščeni (urlavbarji) tistih regimentov, ki so pri cesarski armadi na Laškem, in kteri v daljniših deželah prebivajo, berž pokličejo k armadi. Včeraj pa je nek že drugo povelje oklicano bilo, da vsi odpuščenci imajo k armadi iti. Ni tedaj čuda, da po neprenehanih pripravah za vojsko, čeravno včasih prislovica velja: „če želiš mirú, pripravljaj se za vojsko“, so poslednje dni kursi papirnatega dnarja padli kakor še nikoli poprej (28. febr. je národno posojilo stalo le na 76 fl. 40 kr. nov. dnarja, metalike po 5% le na 73 fl. in 60 kr., akcije národne banke po 856 fl.). Zbor v Parizu, ki se je imel začeti 22. dan p. m., je bil nek izperva odložen do 6. februarja, sedaj pa se sliši, da se bode začel še le 10. dan t. m. Vzrok tega odloževanja je nek to, da so si vlade zavolj Moldave in Valahije še tako navskriž, da bi zbor nič ne opravil, če se že pred zborom nitka ni našla, ktera ima peljati iz zaprede. Gotovo je, da si angležka vlada na vso moč prizadeva, to rešivno nitko najti; zato je poklicala lorda Cowley-a, svojega poslanca v Parizu, domú, da ji razodene vse na drobno, kar vé od cesarja Napoleona; sedaj ga je s svojimi nasveti poslala na Dunaj, naj se z avstrijansko vlado pomeni kako in kaj, da bode kolikor moč na vse strani prav; potem še le se bo zbor v Parizu začel. Lord Cowley je bistra glava, in angležki vladi je res vse na tem ležeče, da se mir ohrani. Ker je tedaj angležka vlada po vsem tem tako očitno na stran naše vlade stopila, se bi utegnil cesar Napoleon še vendar pomisliti, preden bo petelina vojske po svetu spustil. Še drugo važno novíco nam je, ravno ko smo te verstice pisali, prinesel „Moniteur“ iz Pariza od 27. dan febr., ktera pravi: „Kardinal Antonelli je poslancu francozkemu in avstrijanskemu razodel, da se papež toliko močen čuti, da more sam za varnost svojih dežel skerbeti in da je tedaj pripravljen, se z imenovanima vladama pogovoriti, da bote njune armadi ob enem in kmali rimske dežele zapustile. Ako se to res zgodí, bode odpravljen eden izmed devetih spodtikljejev francozkih na Laškem. Upajmo, da besede ne bojo ostale le — besede!

— C. kr. ministerstvo je izdalo poduk, kteri učí, kako imajo zdravniki k rekrutbi poklicane pregledovati in preiskovati. Obseže pa ta poduk 21 paragrafov in 3 priklade, v kterih je povedano: a) zavoljo kterih manjših pogreškov se more kdo, če je sicer terdne postave, v vojake vzeti; b) zavoljo kterih pogreškov je kdo za vselej za vojašino nepripraven; c) zavoljo kterih pogreškov, ktere tudi nezdravnik spoznati more, kdo popolnoma in za vselej vojašine oprosten ostane. Ta poduk bo prihodnje pri rekrutbah kot pravilo veljal.

— V celem cesarstvu je razun vojaških 7139 zdravnikov, 5635 ranocelnikov in 3031 lekarjev (apotékarjev). Po posamnih deželah pride na lombardo-beneško kraljestvo 3123 doktorjev, 558 ranocelnikov in 1465 lekarjev. V cesarstvu pride na 5200 prebivavcov en zdravnik, na 6600 en ranocelnik in na 12,300 en lékar. V zdoljni Avstrii ima 2200 prebivavcov enega, v gornji Avstrii 7500, na Solnograškem 4400, na Štajarskem 7000, na Koroškem 11,000, na Krajnskem 15,000, na Teržaškem 3800, na Tiroljskem 2500, na Českem 6300, na Moravskem 10,700, na Šlezkem 15,400 v Galicii 18,700, v Bukovini 26,300, na Ogerskem 8600, na Erdeljskem 25,600, v vojvodini serbski 12,100, na Horvaškem 12,800, v Dalmacii 5400, v Lombardii 1500, v Benečii 1600 prebivavcov enega zdravnika ali doktorja. Najmanj zdravnikov imajo v zolkijevskem okrožju v Galicii, kjer je med 80,000 ljudí le eden, največ v pavijskem okrožju v Lombardii, namreč eden med 1200 prebivavcov.

Iz Tersta. Te dni je prijadrala večja angležka barka v Terst in slišati je, da pride namesti nje dvoje še večjih, ker bo una v Benedke odrinila. To nas bo zlo upokojilo, dasiravno se mestu ni nič hudega bati, akoravno se vojska uname, ker je svobodno kupčijsko mesto.

Iz Lombardo-Beneškega. Iz Milana. 23. febr. bi bil imel biti v vélikem gledišu plés z maškarami, pa jih ni prišlo več ko samo kakih 40; zvunaj pred gledišem in v bližnjih ulicah je bilo pa več sto mladih ljudí, kteri so maškaram v gledišče branili; tudi več šip na gledišnih oknih so s kamni pobili; ko so pa maškare gledišče zapustile in je tudi gosposka tako modra bila, da je vse te otročarije molčé gledala, so se ljudje kmalo razšli in vse je ostalo pokojno.

— Iz Benedk. Uterjevanje našega obmorja gré tako urno spod rok, da bo v 4 tednih dokončano, namesti v 6, kakor je bilo ustanovljeno.

Iz Ogerskega. Iz Pešta. 22. februarja je bila sodba zoper Roza Šandorja sklenjena. Obsodili so ga zavoljo več hudodelstev na vislice. Roza Šandor je 45 let star, bolj drobne sredne postave; roke ima majhne, bele

in mehke, kar priča, da se ni nikolj s težkimi deli ukvarjal; njegovo obličje razodeva zvijačnost. Pri končni obravnavi je bil izsperva brez vsega strahú in toliko manj se je bal, kolikor manj obtoživnega so perve priče zoper njega povedale. Ko so pa pozneje druge priče mu do zobca pokazale, da hoče vse utajiti in ko je vidil, da mu več in več kropa pritéka, je začelo njegovo serce vpadati in pravijo, da je Roza Šandor od tistega dneva, ko so priče zoper njega govorile, pa do druzega najmanj za tri leta se postaral.

Iz Tiroljskega. Iz Inšpruka. 17. februarja smo bili še kakor sicer mesca maja. Kar naenkrat se vreme preverže in medlo je od 18. do 21. februarja, da smo mislili, da se zima. še le začne. Blizo 60 ur nismo imeli druzega nič kot burjo in sneg. V sredi zime smo sopet in smilijo se nam mile prerokinje spomladi, ktere so pred 8 dnevi še tako veselo na osojnih krajih svoje glavice začele zdvigovati. Zvončki, marjetice in več drugih sestric njih počiva mirno pod snegom in goloročniki se zavijajo zopet v kožuhe ali pa se pritikajo k peči. Nadjamo se, da veselo žvenkljanje v sení vpreženih konj bo skoraj odzvonilo zimi. — Pri nas je močna govorica, da ima cesarska vlada namen, v Predarlškem oddelek armade nastaviti, kakor leta 1849. Nas Tiroljce pa misel obhaja, da Francoz ne bo imel volje, se še kadaj z nami skusiti in tako upamo tudi, da vsak avstrijanski narod misli. Ne zamerite, da kot rojen Slovenec govorim kot Tiroljc, sej nas vse čas sili, vsakemu neprijatlu mirú zobe možko pokazati.

Iz Serbije. „Serb. Dn.“ je razglasil pismo, ktero je pisal knez Miloš vsem vladam, ktere so porok za pravice serbske dežele. To pismo je tako: „Po volji Božji in po željah narodovih za vladajočega kneza serbskega postavljen sem prevzel potem, ko sem prejél od svojega višjega gospoda poterjenje, zopet vlado dežele po ustavi in po deželnih postavah, in prosim Vsemogočnega pomočí v mojem vladanju v blagor naroda mojega. Slavna vlada Vašega Veličanstva, ki je porok za pravice in privilegije te knežije, je vedno blagovolila, serbskemu narodu Vašo milost deliti. Zahvalim se za to blagovoljnost in hitim, Vaše Veličanstvo prositi, mojemu narodu to blagovoljnost še prihodnje ohraniti. Miloš Obrenovič I. knez serbski.“

Iz Švajca. Kakor „Allg. Ztg.“ piše, ne dobí noben Švajcar, kteri je vojašini podveržen, potnih listov v unanje dežele.

Iz Nemškega. Iz Berlina. „N. Pr. Ztg.“ misli, da si pruska vlada prizadeva, Rusijo z Avstrijo spraviti, in ponoviti staro zavezo Avstrije, Prusije in Rusije, kakoršna je bila zoper Napoleona I.

Iz Italije. Iz Turina. Sardinska vlada je, kakor pred nekim časom francozka, okrajnim poglavarjem naročila pozvedovati, ali je ljudstvo za vojsko ali zoper njo. Skoraj vsi so poslali odgovor v Turin, da je ljudstvo zoper vojsko. To je tistim, kteri hočejo imeti vojsko na nos na glavo, silno serce pobilo, zlasti pa Cavouru.

Iz Francozkega. Nek švajcarsk časopis je razglasil te dni odgovor sedanjega francozkega cesarja Napoleona III. o času, ko je iz Angležkega leta 1840 v francozkem mestu Boulogne na kopno stopil. Iz omenjenega ogovora le to-le: „Pridem med Vas kot vroč in resničen demokrat in republikanec. Priča obljub mi bodi duh velicega moža tega véka (Napoleona I.), — obljub, ktere tukaj slovésno delam: Jaz bom, kakor sem vselej bil, ostal otrok francozk. Vsak Francoz mi bo brat in jaz bom vsakemu Francozu tudi brat. Pravica slednjega bo tudi moja pravica. Za demokratsko republiko bom živel in umerl; jaz bom njeni višji duhoven. Bog me obvaruj, da bi hotel kadaj v cesarski purpur se zavijati. Naj mi usahne serce v persih tisti dan, ko bom pozabil, kaj sem francozki deželi dolžan; — naj mi omolknejo moje usta za vselej, ako bodo kadaj kako hudobno besedo zoper republikansko samooblast (Souverenität) francozkega naroda zinile; — naj bom preklét, ako bom zavoljo slabosti dovolil, da se bodo v mojem imenu razširjali uki, kteri se ne skladajo z demokratičnim principom, kot dušo republikanske vlade; — naj bom obsojen kot hudodelec, ako se bom lotil kot malopridnež in izdajavec s oskrunjeno roko pravic naroda, bodi si z njegovim dovoljenjem, ko bi ga prekanil, bodi si zoper njegovo voljo — s silo. Zdaj pa verujte v mene, kakor jaz v Vas verjem in puhtí naj en glas iz oserčja vseh v nebesa kot molitev: „Živi za vselej republika!“ Bolj omikanim bravcom ni treba komentirati tega ogovora; tisti pa, kteri zasledujejo poslednje čase politiko tega mogočnega gospoda, lahko spoznajo, kako se ujemajo besede navedenega ogovora z vsem njegovim djanjem in kaj je upati od tacega rešenika narodov!

— Princeznja Klotilda, hči piemontežkega kralja Viktora Emanuela, sedaj zaročena s princom Napoleonom, je dobila med drugimi darovi tudi zaboj z napisom: „Lišp“ (Toilette). Al zaboj se je parižkim dohodarskim urednikom pretežek zdel za „Toiletto“; torej ga zaderžé, pregledajo, in kaj najdejo v zaboju? — Bombe, s kakoršnimi je hotel Orsini 14. januarja 1858 cesarju Napoleonu pokazati pot iz nemirnega življenja v večni pokoj!

— Oficirji tistega armadnega oddelka, kteri se je pripeljal iz Algerije čez morje v Marsilijo, dobivajo plačo kakor v vojski, da si omislijo rečí za vojsko potrebnih. Ko so se pri svojih tovarših v Algerii poslovljali, so rekli: „Z Bogom, da se v Milanu zopet vidimo!“ Iz vsega tega se dá misliti, da je Francozom toliko mar za mir, kakor za lanski sneg.

— „Indep. belge“ piše, da se Rusija res tudi za vojsko pripravlja, dasiravno so drugi časniki temu zopergovarjali. — Dopisi verjetnih mož v drugih časnikih pa terdijo, da se Rusija še ne meni za vertoglave namere grofa Cavoura in njegovega patrona v Parizu.

— Političnim begunom je greben zlo zrastel. Italijanski vrejo vsi v Pariz, kjer pa jim menda nikolj ne bo zrastlo drevo spoznanja.

— Zlo se govorí, da bo princ Napoleon minister mornarstva z naslovom „véliki admiral“ francozki. Tudi se govorí že dolgo, da bo minister Valevski iz ministerstva stopil; kadar se bo to zgodilo, je vojska gotova, ker Valevski je iz tiste stranke, ktera se za mir poganja.

Iz Valahije. V Bukarestu imajo dan na dan predpust. Obede se verstijo z očitnimi plesi, plesi pa z očitnimi obedami. Že več ko 200 let ni bil rumanski narod tako židane volje, kakor je sedaj. Bog daj, da bi se jim nit ne utergala!

Iz Azije. Iz Kine. Sin kambodšaskega kralja je h katoljški veri prestopil.

Iz Afrike. Iz Maroke. Marokanci so se pogodili s Španjci, kteri so prišli z armado po morji nadnje, ker so več španjskih bark oropali.

Darovi za Vodnikov spominek:

Gospod J. Š. v D. na Štajarskem 2 fl., — gosp. Kašper Bertoncelj, kurat v Kopru 50 kr., — gosp. Čuk Leopold, fajmošter 30 kr., — hvaležnik sl. domoljubov v Kamnjih 40 kr.

Pogovori vredništva. Gosp. J. B. na R. Prešernovih poezij dobite še, kolikor jih želite. — Gosp. A. Jerm. v Ip.: Ali bi vse tudi dokazati mogli v sodniški pravdi, ki bi gotovo sledila? Dobro prevdarite!

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**